

GEZONDERE LEGHENNEN VIA HYGIËNE EN KLIMAAT

In de moederdierensector en de varkenshouderij zijn grote stappen gezet in het beperken van de insleep van ziekten. Veel legpluimveehouders zouden daar een voorbeeld aan kunnen nemen. Waar het precies om gaat? Dat vertellen Jac Matijssen (technisch manager moederdieren) en Frank Westerbeek (veterinair) van Verbeek's broederij en opfokbedrijven, op basis van hun praktijkervaringen.

Aankomst jonge hennen op het legpluimveebedrijf

Voor een goede productie is het essentieel om precies te weten wat voor koppel je in de stal krijgt. Alle gegevens zijn beschikbaar.

Foto: Verbeek's broederij en opfokbedrijven

Waar is de meeste winst te halen als het om diergezondheid gaat op legbedrijven?

Matijssen en Westerbeek hoeven daar niet over na te denken: een betere diergezondheid begint bij de hygiëne om het risico op ziekte-insleep te verminderen. Dan gaat het om relatief eenvoudige dingen, zoals een schone overall, voor iedere stal schone laarzen, hoofddeksels voor bezoekers, aandacht voor materialen die worden gebruikt op het bedrijf.

Leghennenhouders zouden wat hygiëne betreft de kunst kunnen afkijken van de moederdierenbedrijven, zegt Matijssen. Daar worden de hygiëneregels goed nageleefd. “De overall en de laarzen moeten schoon zijn, zodat bezoekers ze graag aantrekken. Dat laatste geldt ook voor de douche. Steeds meer legpluimveebedrijven zijn uitgerust met een douche. Sommige leghennenhouders zijn er fel op dat de hygiënesluis wordt gebruikt. Anderen zijn laconieker. De douche wordt niet overal gebruikt waarvoor die bedoeld is. Soms liggen er materialen opgeslagen. Of er is geen rekening gehouden met bedrijfskleding voor bezoekers. Dat nodigt natuurlijk niet uit om er gebruik van te maken.” Westerbeek heeft dezelfde ervaringen. “Voorheen werkte ik in een dierenartsenpraktijk en kwam ook veel op varkensbedrijven. Ik was gewend om wel vijf, zes keer per dag te douchen. Terwijl ik op sommige leghennenbedrijven moest smeken om een schone overall.”

Volgens beiden ligt hier een belangrijke taak voor de pluimveehouder, maar óók voor de dierenarts en voorlichter.

Minder ziekten

Een voorbeeld waarbij hygiëne een belangrijke rol speelt, betreft de uitbraak van *Salmonella galinarum* (S.g.) afgelopen najaar in de Gelderse Vallei. In korte tijd raakten meerdere bedrijven in een straal van enkele kilometers besmet met de bacterie, waarvan bekend is dat die zich makkelijk verspreidt via mest- en stofdeeltjes. Hoogstwaarschijnlijk is de ziekte via de mens, of ongedierte, of inbreng van vreemd materiaal van het ene op het andere bedrijf terechtgekomen. Westerbeek: “Plotseling kwam er een einde aan de uitbraak. Aannemelijk is dat dit kwam doordat pluimveehouders erg geschrokken waren van de uitbraak en geen of minder personen op het bedrijf toelieten. Zij werden min of meer gedwongen om de hygiëne beter in acht te nemen.”

Een tweede voorbeeld waarbij hygiëne een grote rol speelt is *Mycoplasma synoviae* (M.s.). De legmoederdieren zijn nagenoeg vrij van de kiem dankzij strikte hygiëne-maatregelen, de leghennenhouderij allerminst. Naar schatting is 90 procent van de legbedrijven besmet. De aandoe-ning kan glazige punt eieren tot gevolg hebben. “Ook hier heeft de legsector het succes zelf in handen”, zegt Westerbeek.

Jac Matijssen

“Kijk altijd goed naar de dieren, zij vertellen je veel.”

Foto: Verbeek's broederij en opfokbedrijven

Hij denkt dat dit geen eenvoudige opgave zal worden. Het vraagt immers de inzet van alle legpluimveehouders, maar ook van de vleespluimveehouders omdat de kiem zich aan stofdeeltjes door de lucht kan verspreiden.

Niet alleen de pluimveehouder, maar ook dierenartsen en voorlichters kunnen veel doen om het risico op ziekte-insleep te

Hygiëne speelde een rol bij de uitbraak van Mg in de Gelderse Vallei

verkleinen. Matijssen: “Bezoek een probleembedrijf altijd op het einde van de dag, zodat je het risico van het verslepen van kiemen naar een ander bedrijf zo klein mogelijk houdt. En bezoek de volgende drie dagen geen andere bedrijven als je géén duidelijke oorzaak van het probleem hebt kunnen vinden. Schakel bij de geringste twijfel een dierenarts of de GD in.” Als alle pluimveehouders en adviseurs hier volledig naar zouden handelen, dan zou de pluimveehouderij een stuk gezonder zijn. Dat is de overtuiging van beide heren. (Zie kader met meer praktische tips over hygiëne.)

Stalklimaat op bedrijf met uitloop

Naast de hygiëne, is het stalklimaat een belangrijk punt van aandacht. Het stalklimaat ‘op orde’ houden is moeilijk in een stal met uitloop. Zodra de uitloopkleppen opengaan, valt de onderdruk in de stal weg, met als gevolg dat het luchtpatroon verandert. Je kunt niet meer op onderdruk ventileren; er ontstaat gemakkelijk tocht in de stal en ophoping van CO₂ op andere plaatsen. “Klimaatproblemen uiten zich nogal eens in E. coli-infecties. Coliproblemen zie je daarom veel in stallen met uitloop”, constateert Westerbeek. Hij schat dat 95 procent van de coli-uitbraken te maken hebben met het management. “Ondernemers en bouwbedrijven rekenen bij verbouw en nieuwbouw veel aan de oppervlaktematen, maar letten te weinig op het stalklimaat”, is zijn ervaring. Terwijl dat laatste erg belangrijk is. “Laat

daarom altijd een klimaatdeskundige meekijken met de plannen”, adviseert hij.

Drinkwater

Drinkwater is een volgend belangrijk aandachtspunt. Het eens in de zoveel tijd reinigen van de leidingen met zuren is lang niet altijd voldoende. Vaak wordt daarmee slechts het oppervlakkige laagje vuil aangepakt. Het vuil op moeilijk bereikbare plaatsen, zoals in de nippels, blijft zitten. Dit zijn ideale broedplaatsen voor bijvoorbeeld E. coli. Westerbeek: “Verder moet men zich realiseren dat het aanzuren van water misschien wel gunstig uitpakt tegen de E. coli, maar schimmels gedijen daarentegen uitstekend in dit zure milieu.” Westerbeek raadt af om alléén te reinigen met chloor en enkelvoudige zuren. “In de pluimveehouderij doen verschillende fabels de ronde, die beweren dat dit zou helpen tegen ziekten. Dit is helaas maar ten dele waar. Voor de aanpak van ziekten moet men op zoek gaan naar de oorzaak en die zit vaak niet in de waterleiding. Gebruik veel liever de reinigings- en ontsmettingsmiddelen die voor het reinigen van de waterleidingen op de markt zijn, en die ook gebruikt mogen worden bij dieren. Er zijn genoeg werkzame middelen voorhanden. Volg wel altijd exact de gebruiksaanwijzing.” Matijssen adviseert om de drinkwaterkwaliteit regelmatig te laten onderzoeken. Liefst voordat de kippen komen en halverwege de ronde. Als het mis is tijdens de ronde, is het advies om het reinigingsmiddel 's nachts in een hoge concentratie in de leidingen te laten staan en met de druk te spelen om het vuil los te weken (voorwaarde is wél dat de leidingen omhoog kunnen zodat de dieren niet kunnen drinken). Daarna goed doorspoelen. Matijssen: “Je schrikt er dan vaak van hoeveel vuil er uit de leidingen komt.” Nadeel van deze zuidige schoonmaakbeurt is dat je er wel zo'n beetje de hele nacht mee bezig bent. Maar de kippen hebben de volgende ochtend wel weer schoon water. Als de kippen zijn afgeleverd, is er de mogelijkheid om de schoonmaakbeurt nog grondiger aan te pakken en het reinigingsmiddel voor enkele dagen in de leidingen te zetten en tegengesteld te spoelen.

Opvang van jonge hennen

In de praktijk gaat de kennis over het

Schoon en goed uitgerust

Een opgeruimde en goed ingerichte hygiënesluis nodigt bezoekers uit om er gebruik van te maken.

Foto: Verbeek's broederij en opfokbedrijven

nieuwe koppel leghennen soms niet verder dan het uur waarop ze arriveren. “Voor een goede productie is het essentieel om precies te weten wat voor koppel je in de stal krijgt, zodat je er naar kunt handelen. Bovendien zijn alle gegevens beschikbaar”, stelt Matijssen. Wat een pluimveehouder in ieder geval moeten weten zijn: het te hanteren lichtschema om de hennen op het ideale moment in productie te laten komen, het ruistadium waarin de dieren zitten, het voerschema en de diergewichten. Verder is het erg belangrijk om de jonge hennen ‘warm te onthalen’. Dat betekent dat ze in een comfortabele stal moeten komen, waar ze zich meteen thuis voelen: lekkere temperatuur (17-18 graden Celsius), voer en water meteen beschikbaar, een laagje strooisel op de vloer. “Hier wordt nogal eens te gemakkelijk over gedacht. Soms is het ijskoud in de stal of er is geen strooisel op de vloer. Als het behaaglijk is in de stal, zie je dat meteen terug aan de kippen”, zegt Matijssen. “Kijk altijd goed naar de dieren, zij vertellen je veel.”

Selectie en entschema

Westerbeek pleit voor een goede samenwerking tussen de dierenarts en andere adviseurs op het legbedrijf. “Dan kunnen

problemen adequaat worden aangepakt.” Nu wordt er nog weleens langs elkaar heen gewerkt. Het komt nu bijvoorbeeld voor dat de verkeerde kippen naar de dierenartsen-praktijk worden gestuurd voor sectie. “Het selecteren van de juiste dieren voor een bepaald onderzoek steekt nauw. Als je alleen zichtbaar zieke dieren instuurt, geeft dat lang niet altijd bruikbare onderzoeksuitslagen.”

Het vaccinatieschema bij leghennen kan het beste worden overgelaten aan de broederijdierenartsen. Westerbeek: “Bij Verbeek hanteren wij een bedrijfseigen entschema. Het gaat dan om de entingen die wij vanuit veterinaire oogpunt nodig achten.” Voor aanvullende entingen tegen bedrijfsgebonden ziekten, zoals vlekziekte en pasteurella, kunnen pluimveehouders en hun dierenarts het beste advies inwinnen bij de dierenarts van de broederij. Westerbeek adviseert leghennenhouders ten slotte om een bedrijfsdierenarts te kiezen die thuis is in de legsector. De leghennenhouderij is immers een andere tak van sport dan de vleeskuikenhouderij. <

Tips voor het verhogen van de hygiëne

1. Vraag een bezoeker altijd waar hij vandaan komt. Komt hij rechtstreeks van een ander pluimveebedrijf, zonder zich te hebben gedoucht of omgekleed, laat hem dan niet toe in de stal.
2. Laat bezoekers altijd douchen voor het betreden van de stal.
3. Zorg voor schone bedrijfskleding en schoeisel.
4. Zet de laarzen op de kop in een rek, zodat er geen stof in kan vallen. Bezoekers lopen zo minder risico om het bedrijfsstof aan hun sokken mee te nemen naar een volgend bedrijf.
5. Zorg dat er deugdelijke beschermmiddelen beschikbaar zijn voor bezoekers, zoals hoofddekseksels en mondkapjes.
6. Was altijd de handen voor je de stal in gaat. Laat ook bezoekers dat doen. Gebruik wegwerppapier voor het afdrogen van de handen.
7. Spreek bezoekers er meteen op aan als zij zich niet aan het hygiëneprotocol houden. Dat geldt ook voor bedrijven met uitloop. Bezoekers denken bij bedrijven waar zij kippen buiten zien lopen gemakkelijk dat zij zo naar binnen kunnen lopen.
8. Zet de kadavertonnen op een strategische plek. Nu komen we deze soms tegen in het eierlokaal of in de stal. Zet de ton altijd buiten! Maar weer niet onder de luchtinlaat.
9. Houd het rondom de stal netjes, zodat ongedierte zich er niet thuis voelt.